पश्यतीत्युच्यते अमृतत्वममरत्वधर्मत्वं नित्यस्वभावता-मिच्छन्नात्मन इत्यर्थः" भा०।

पराचित त्रि० परेणाचितः। परपुष्टे अमरः।

पराची स्त्री परा-अनृच-क्विप् ङीप्। अनुलोमेनानादृत्तायामृचि "तिस्रभ्यो हिङ्करोति च पराचीभिः" ताण्ड्य०ब्रा० २परिवर्त्तिन्यां विष्टुतौ च "सैषा पराची" भा० पराचीभिरनादृत्ताभिः ऋग्भिर्गीयते यथा प्रथमे पर्याये अनादृत्ताभिर्गानं तथोत्तरयोरपीति" भा०।

पराचीन त्रि० पराचि भवः ख। १उत्तरकालभवे २पराङ्मुखे अमरः।

पराचैस् अव्य० परा-चि ऐसि। दूरे निघण्टुः ऋ०१।२४ ९

पराजय पु० परा+जि-अच्। पराभवे (हारि) अमरः।

पराजित त्रि० परा+जि-कर्मणि क्त। पराभूते कृतपराजये।

पराञ्च पु० परतोऽञ्च्यते अनुज-बाः अच्। १तैलयन्त्रफेने २ऊरिकाफले च शब्दर०। ल्युट्। पराञ्चनमप्यत्र न०।

पराण् पु० परा+अन-विच् "अन्तः" पा०(पदान्तस्यानितेर्णत्वं व्यादुपसर्गस्यात् निमित्तात् परस्येत्)प्राणम्। जीवनयुक्ते एवं प्राण इत्यादावपि प्राणम्।

परात्पर पु० परस्यात्परः अलुक्स०। १गुरुभेदे परमेष्ठिनूशब्दे दृश्यम्। २परमेश्वरे तस्य सर्वेभ्यः परत्वात् तथात्वम्। "इन्द्रियेभ्यः परे ह्यर्था ह्यर्थेभ्यश्च परं मनः। मनसस्तु परा बुद्धिः बुद्धेरात्मा महान् परः। महतः परमव्यक्तमव्यक्तात् पुरुषः परः। पुरुषान्न परं किञ्चित् सा काष्ठा सा परा गतिः" कठवल्ली गीता च "परात्परं पुरुषमुपैति दिव्यम्" श्रुतिः।

परात्प्रिय त्रि० परेणाद्यते अद-भावे क्विप् तत्र परस्यादने प्रियम्। (शलु) तद्भेदे शब्दच०।

परात्मन् पु० कर्म०। १परमात्मनि ६त०। २परस्यात्मनि च।

परादन पु० स्त्री० परस्तत्कृष्टमदनं यस्य। पारसदेशोद्भवेऽश्वे (आरबीघोड़ा) त्रिका०।

परादान न० परस्मै आदानं सम्यग् दानम्। परोपकाराय दयादिना कृपणादिभ्यः सम्यग्दाने यजु० १८।६४ वेदटीमे दृश्यम्।

पराधि पु०६त०। १अन्यस्याधौ कर्म०। २परमानसव्यथायाम्।

पराधीन त्रि० पर+ङि अधि इति अलौकिकवाक्ये समासे अध्युत्तरपदात् ख, परस्याधीनो वा। परायत्ते अमरः।

परान(ण)सा स्त्री पराधिक्षिपनया परा+अन-करणे वा० अप। निकृष्टसाधौ शब्दच०। एतमध्यस्तु साधुः।

परान्तक पु० परोऽन्तकः। सर्वनाशके महादेवे काशीखं० दक्ष०। "मृत्युर्यस्योपसेचनम्" इति श्रुतेः तस्य मृत्योर्नाशकत्वात् परान्तकत्वम्।

परान्तकाल पु० परः संसारोत्तरं अन्तकालः। मुमुक्षूणां संसारहानौ देहान्तकाले "ते ब्रह्मलोकेषु परान्तकाले परामृताः परिमुच्यन्ति सर्वे" मुण्ड०३।२।६ संसारिणां वै मरणकालास्ते अन्तकालास्तानपेक्ष्य मुमुक्षूणां संसारहानौ देहपरित्यागकालः परान्तकालः"भा०। वस्तुतः कार्यब्रह्मणः आयुःकालरूपपरशब्दार्थस्यान्तकालः परान्तकालः "कार्यान्तये तदध्यक्षेण सहातः परमात्मनानादिति" शा० सूत्रे तत्काले तेषां लयस्योक्तेः ब्रह्मलोकेषु इति विशेषणाच्च तत्रैव तेषां मोक्ष इत्येव युक्तम्।

परान्तिका स्त्री "अस्य युग्मरचिता परान्तिका" ह०र०उक्ते गीतिरूपमात्राद्वत्तभेदे अपरान्तिकेति तत्र पाठे तत्रार्थे

परान्न न० ६त०। १अन्यस्वामिकभक्तपिष्टकादौ। २परव्रतशस्यपाकजद्रव्यमात्रे ३परपक्वान्ने च।

व्रतादौ परान्नस्य त्याज्यत्वं यथा "परान्नं परयासश्च नित्यं धर्मरतस्त्यजेत्" इति स्मृतिः। संयमदिने तस्य त्याज्यत्वं यथा "कांस्यं मांसं मसूरश्च चणकं कोरदूषकम्। शाकं मधु परान्नञ्च त्यजेदुपवसन् स्त्रियम्"। पारणदिने तस्य त्याज्यत्वं यथा "अभ्यङ्गञ्च परान्नञ्च तैलं निर्माल्यलङ्घनम्। तुलसीचयनं द्यूतं पुनर्भोजनमेव च। वस्त्रपीड़ां तथा क्षारं द्वादशैतां वर्जयेद्बुधः" एका०त०। तद्भोक्तुर्योगादेर्विफलत्वं यथा "परपाकेण जुष्टस्य द्विजस्य गृहमेधिनः। इष्टं दत्तं तपोऽधीतं यस्मान्नं तस्य तद्भवेत्"। तद्भुक्त्वा पुत्रोत्पादने दोषो यथा "यस्मान्नेन तु भुक्तेन भार्यां समधिगच्छति। यस्मान्नं तस्य ते पुत्रा अस्मात्तेतः प्रवर्त्तते" ब्राह्मणादिपरस्वामिकान्नभोजने दोषो यथा "ब्राह्मणान्नेन दारिद्र्यं क्षत्रियान्नेन प्रेष्यताम्। वैश्यान्नेन तु शूद्रत्वं शूद्रान्नैर्नरकं व्रजेत्" इत्यादयोऽनु०। परान्नभोजनेन तीर्थगमने फलस्याल्पत्वं यथा "षोडशांशं स लभते यः परान्नेन गच्छति। अर्द्धं तीर्थफलं तस्य यः प्रसङ्गेन गच्छति" प्राव०त०। महापुरुषनिपाते तस्य त्याज्यत्वं यथा "अन्यान्नाद्यं परान्नञ्च गन्धं माल्यञ्च मैथुनम्। वर्जयेद्गुरुपाते तु यावत् पूर्णो न वत्सरः" शुद्धित०। तद्भोक्तुर्मन्त्रसिद्धिहानिर्यथा "जिह्वा दग्धा परान्नेन करो दग्धौ